

Pregledni znanstveni članak

■ Polica financijskog jamstva kao novi instrument osiguranja za zaštitu okoliša

Martina Špoljarić¹

Sažetak: Polica financijskog jamstva pojavljuje se po prvi puta kao instrument osiguranja u hrvatskom zakonodavstvu 2019. godine sukladno Zakonu o održivom gospodarenju otpadom (NN, 94/13, 73/17, 14/19.)

Financijsko jamstvo je bankovna garancija ili polica osiguranja koju izdaje banka ili osiguratelj na zahtjev klijenta (sakupljača, oporabiteljja).

Osnovna svrha police financijskog jamstva je sanacija otpada iz prirode u slučaju nesolventnosti pravnog subjekta (sakupljača, oporabiteljja).

Cilj ovakog instrumenta osiguranja je kvalitetno gospodarenje otpadom. U Republici Hrvatskoj gospodarenje otpadom regulirano je Zakonom o gospodarenju otpadom (NN 84/2021) koji uobličuje sustav gospodarenja otpadom i regulira ga na razne načine što uključuje i policu financijskog jamstva.

Republika Hrvatska prepoznala je važnost preventivnog djelovanja kroz ovakve institute osiguranja, možemo li to isto reći i za Europsku uniju gdje je gospodarenje otpadom regulirano sa dvije važne Direktive.

Gospodarenje otpadom u Europskoj Uniji regulirano je Direktivom 2008/98/EZ o otpadu i Direktivom (EU) 2018/85 Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive 2008/98 EZ o otpadu. Direktive imaju za cilj uspostaviti zakonodavni okvir za gospodarenje otpadom u Europskoj uniji, utvrđuju se glavna načela gospodarenja otpadom na način koji nema negativan učinak na okoliš ili zdravlje ljudi.

Zaštita okoliša kao cilj svakog oblika ljudskog djelovanja dovela je do niza promjena što se reflektiralo i na instrumente osiguranja. U ovome članku pokušat će se približiti važnost police financijskog jamstva kao instrumenta

¹ Martina Špoljarić, dipl.iur., MediOS obrt za zastupanje i osiguranje, e-mail: martina.spoljaric1709@gmail.com

osiguranja i napraviti usporedba kako je Republika Hrvatska u odnosu na Europsku Uniju regulirala zaštitu okoliša kroz zakonodavni okvir kao i kroz oblike osiguranja koje poznajemo.

U budućnosti postojat će potreba i za drugim oblicima osiguranja koji će doprinijeti zaštiti okoliša kao što to čini polica financijskog jamstva. Potreba za uređenjem zakonodavnog pitanja zaštite okoliša kroz osiguranje s vremenom će biti sve veća zbog prevelikog broja prirodnih katastrofa i velikih zagađivača.

Ključne riječi: *polica financijskog jamstva, zaštita okoliša, Zakon o gospodarenju otpadom, Europska unija, Direktiva 2008/98/EZ o otpadu, Direktiva (EU) 2018/851 Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive 2008/98/EZ o otpadu.*

1. UVOD

Osiguranje ima vrlo široku primjenu u našem svakodnevnom životu sami počeci osiguranja sežu u daleku prošlost.

„Jedan globalan uvid u povijest ljudskog roda govori da su se i stari narodi koristili institutom osiguranja. Gdje su njegovi početci? Poznato je da su se još u starom vijeku sudionici karavane dogovarali da će zajednički snositi štetu, koja bi se mogla dogoditi svakom sudioniku karavane zbog napada pustinjskih razbojnika.“²

Povijesni razvitak osiguranja započeo je u starom vijeku i temeljio se na načelu uzajamnosti, što znači da bi svi sudionici u slučaju nastanka štete zajednički snosili štetu.

Ukoliko načelo uzajamnosti primijenimo u zaštiti okoliša svi mi kao sudionici svojim vlastitim udjelima možemo doprinijeti zaštiti okoliša kroz postupak reciklaže, ali isto tako i zajednički smo primorani snositi štetu koja nastaje zbog zagađenja i time narušava kvalitetu ljudskog zdravlja i prirode.

Onečišćenja okoliša i prirode u kojoj živimo naša su svakodnevnica, a posebno treba istaknuti onečišćenje zraka koji udišemo. „Onečišćenje zraka ozbiljan je zdravstveni problem u mnogim Europskim gradovima uključujući i Hrvatsku.

² Vasilj, A., Činčurak Erceg, B. (2016). Prometno pravo i osiguranje, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku Pravni fakultet Osijek, str.235

Lebdeće čestice, dušikov dioksid i prizemni ozon danas se smatraju trima onečišćujućim tvarima koje najviše utječu na ljudsko zdravlje.“³

„Zaštita okoliša je sigurno jedan od najozbiljnijih globalnih problema danas. Već prije 160-ak godina upozoravao je indijanski poglavica Seattlea (Poruka indijanskog poglavice..., 1998) u svojem pismu predsjednika SAD-a, na potrebu zaštite okoliša. „⁴ „Poglavica Seattle je zapravo smatrao Zemlju zajedništvom i upozoravao bijelog čovjeka da je i on samo dio Zemlje, a ne vlasnik Zemlje.“⁵

U osigurateljnoj industriji instrumenti osiguranja za zaštitu okoliša po prvi puta se javljaju 2019. godine u obliku police financijskog jamstva. Prije ovoga instrumenta hrvatsko zakonodavstvo poznavalo je samo policu profesionalne odgovornosti koju su ugovarali pravne ili fizičke osobe-obrtnici koje obavljaju djelatnost gospodarenja otpadom. Svrha police profesionalne odgovornosti potpuno se razlikuje od police financijskog jamstva. Polica profesionalne odgovornosti štiti treće osobe, ukoliko bi pravna ili fizička osoba koja obavlja djelatnost gospodarenja otpadom na bilo koji način postupala protivno zakonskim normama koje ovo područje uređuju i time nanijela štetu trećim osobama, treća osoba ima mogućnost podići tužbu i potraživati naknadu štete što će se isplatiti temeljem police profesionalne odgovornosti od strane osiguravatelja.

„Zaštitom okoliša osigurava se cjelovito očuvanje bioraznolikosti i krajobrazne raznolikosti te georaznolikosti, racionalno korištenje prirodnih dobara i energije na najpovoljniji način na okoliš, kao osnovni uvjet zdravog života i temelj koncepta održivog razvoja“⁶

Svaki instrument osiguranja ima za svoj cilj sanirati štetu koja je nastala kada to promatramo u smislu Zakona o zaštiti okoliša (NN 110/2007) zakonodavac je jasno odredio ciljeve zaštite okoliša.

Sukladno Zakonu o zaštiti okoliša propisano je: „ciljevi zaštite okoliša u ostvarivanju uvjeta za održiv razvitak jesu:

- zaštita života i zdravlja ljudi,
- zaštita biljnog i životinjskog svijeta, georaznolikosti, bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti, te očuvanje ekološke stabilnosti,
- zaštita i poboljšanje kakvoće pojedinih sastavnica okoliša

3 Kučić Grgić, D. (2022), „Kvaliteta zraka u Republici Hrvatskoj“, Časopis kemičara i kemijskih inženjera Hrvatske, 71 (1-2), str. 78-80

4 Ščedrov O., Muratti Z. (2008), „Pakiranje, ambalaža i zaštita okoliša“, Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini, 50(3), str. 287-297

5 Ibid.

6 Zakon o zaštiti okoliša NN 110/2007

- zaštita ozonskog omotača i ublažavanje klimatskih promjena,
- zaštita i obnavljanje kulturnih i estetskih vrijednosti krajobraza,
- sprječavanje velikih nesreća koje uključuju opasne tvari,
- sprječavanje i smanjenje onečišćenja okoliša,
- trajna uporaba prirodnih dobara,
- racionalno korištenje energije i poticanje uporabe obnovljivih izvora energije,
- uklanjanje posljedica onečišćenja okoliša,
- poboljšanje narušene prirodne ravnoteže i ponovno uspostavljanje njezinih regeneracijskih sposobnosti,
- ostvarenje održive proizvodnje i potrošnje,
- napuštanje i nadomještanje uporabe opasnih i štetnih tvari,
- održivo korištenje prirodnih dobara,
- osiguranje i razvoj dugoročne održivosti⁷

Svrha i cilj police financijskog jamstva očituje se u navedenim ciljevima zaštite okoliša. Ovakav instrument osiguranja usko se dotiče zakonskih normi koje uređuju zaštitu okoliša i gospodarenje otpadom u nastavku ćemo pokušati dati kratak prikaz zakonske regulacije gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji.

2. GOSPODARENJE OTPADOM - ZAKONSKI OKVIR U REPUBLICI HRVATSKOJ

Otpad nije nužno smeće, ali to postaje ukoliko je odbačen i neiskorišten. Zbog naglog tehnološkog razvitka, veće populacije ljudi kao i činjenice urbanizacije mi se kao društvo suočavamo sa problemom otpada koji nas okružuje u našim sredinama. Također treba istaknuti kako se tijekom 20. st., a posebno tijekom 21. st. navike i način života ljudi počeo mijenjati u smislu brzog načina življenja što uzrokuje konzumaciju jela i pića u gotovim industrijskim pakiranjima, kao i činjenica sve veće migracije ljudi iz ruralnih sredina u gradove. Sve ovo dovodi do povećanih količina otpada za koje treba osmisliti najbolji mogući način tehničke prerade kako bi se reciklat dalje upotrijebio u korisne svrhe. „Sredstva je potrebno pronaći jer nastaje prijetnja zdravlju ljudi i okolišu.“⁸ Republika Hrvatska odlučila je regulirati pitanje zaštite okoliša prihvaćajući održivi gospodarski i ekološki razvoj što je propisano i uređeno Zakonom o zaštiti okoliša. Svrha i cilj održivog razvoja je djelotvorno gospodarenje materijalima i energijom sa dugoročnim ciljem zaštite okoliša. Kada govorimo o otpadu prvenstveno treba uzeti u obzir da se otpad može reciklirati i tehnički preraditi na način

⁷ čl.7.st.1. Zakona o zaštiti okoliša NN 110/2007

⁸ Kemeter, D. (2013), „Održivo gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj“, U: Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Kemeter Dragica (ur.), Čakovec, Grad Čakovec, str. 75-82

koji omogućuje ponovnu iskoristivost dobivenog reciklata. Kao primjer takve iskoristivosti reciklata može istaknuti sve veći broj bioenergetskih pogona u kojima se otpad (sirovina) iskorištava za dobivanje energije. Gospodarenje otpadom zakonodavno je u Republici Hrvatskoj uređeno Zakonom o gospodarenju otpadom (NN 84/2021) kojim se propisuju mjere u svrhu zaštite okoliša i ljudskog zdravlja provodeći mjere sprječavanja i smanjenja nastanka otpada, poticanja na ispravno gospodarenje otpadom, kao i poticaj recikliranja sirovina i ponovno korištenje reciklata, sve navedeno su osnovni preduvjeti za usvajanje modela kružnog gospodarstva u Republici Hrvatskoj po uzoru na Europsku uniju. Kada govorimo o gospodarenju otpadom treba istaknuti temeljne zahtjeve gospodarenja otpadom sukladno čl. 5. st. 1. Zakona o gospodarenju otpadom koji propisuje slijedeće: "gospodarenje otpadom mora se provoditi na način koji ne ugrožava zdravlje ljudi i ne uzrokuje štetni utjecaj na okoliš a posebno:

- ne uzrokuje rizik od onečišćenja mora, voda, tla i zraka te ugrožavanja biološke raznolikosti
- ne uzrokuje neugodu zbog buke i neugodnih mirisa
- ne uzrokuje štetan utjecaj na krajolik ili mjesta od posebnog interesa i
- ne uzrokuje nastajanje eksplozije i požara"⁹

Zakonodavno uređenje gospodarenja otpadom svoje temelje pronalazi u pravnoj stečevini Europske Unije što se najbolje očituje u načelima gospodarenja otpadom koja svoje uporište imaju u načelima međunarodnog prava zaštite okoliša. Sukladno Zakonu o gospodarenju otpadom čl. 7. najvažnija načela gospodarenja otpadom su:

- „Načelo onečišćivač plaća“: proizvođač ili posjednik otpada samostalno financijski odgovara i snosi sanaciju i troškove gospodarenja otpadom, kao i eventualnu štetu ukoliko nastupi.
- „Načelo blizine“: obrada otpada lokacijski se mora obavljati u najbližoj mogućoj lokaciji (u odgovarajućem objektu) u odnosu na mjesto nastanka otpada.
- „Načelo samodostatnosti“: gospodarenje otpadom će se obavljati na samodostatan način kako bi se omogućilo neovisno ostvarivanje propisanih ciljeva na razini države.
- „Načelo sljedivosti“: prema ovome načelu treba utvrditi podrijetlo otpada s obzirom na proizvod, ambalažu i proizvođača tog proizvoda, a sukladno tome posjed tog otpada kao i samu obradu.

Nadležnost za gospodarenje otpadom ima Vlada Republike Hrvatske i ministarstvo nadležno za zaštitu okoliša. „Provedbeno tijelo na državnoj

⁹ Zakon o gospodarenju otpadom NN 84/2021

razini je Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost.¹⁰ Na lokalnoj razini nadležno je izvršno tijelo lokalne samouprave i izvršno tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave dužno je na svome području osigurati uvjete i provedbu propisanih mjera gospodarenja otpadom.

Sprječavanje nastanka otpada regulirano je čl. 14. Zakona o gospodarenju otpadom kojim su propisane mjere koje se poduzimaju prije nego je tvar, materijal ili proizvod postao otpad, a kojima se smanjuju količine otpada, njegov štetan utjecaj na okoliš i zdravlje ljudi, te se smanjuje sadržaj opasnih tvari u materijalima i proizvodima. Kada govorimo o smanjenju otpada Zakon o gospodarenju otpadom čl. 22. regulira odvojeno sakupljanje otpada koje je uređeno prema usvojenoj hijerarhiji gospodarenja otpadom iz Direktive 2008/98/EZ o otpadu. Hijerarhija gospodarenja otpadom ima za cilj uspostaviti strukturu gospodarenja otpadom kojom će se smanjiti količine otpada koje završe na odlagalištima. Možemo istaknuti pet faza hijerarhije otpada, prva faza sprečavanje nastanka otpada koja se postiže produženjem životnog vijeka proizvoda, smanjeno korištenje suvišne ambalaže, pametni dizajn ili prenamjenu proizvoda, druga faza je postupak oporabe sa ciljem ponovne upotrebe, treća faza je recikliranje koje u sebi uključuje postupak oporabe i prenamjene, četvrta faza je energetska oporaba npr. korištenje nekog materijala u vidu energenta i peta faza je zbrinjavanje otpada na odlagalištima koji se treba svesti na minimum. Za kraj možemo još istaknuti zakonodavno u Republici Hrvatskoj osim Zakona o zaštiti okoliša i Zakona o gospodarenju otpadom pitanje gospodarenja otpadom uređeno je i Pravilnikom o gospodarenju otpadom (NN 106/2022). Pravilnik o gospodarenju otpadom još detaljnije utvrđuje uvjete i pravila gospodarenja otpadom, a ujedno uređuje i policu financijskog jamstva kao instrument osiguranja za zaštitu okoliša. Gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj ima zakonodavni okvir koji se temelji na pravnoj stečevini Europske unije, ali je potrebno istaknuti kako smo veliki iskorak napravili sa policom financijskog jamstva koja ima preventivni učinak na zaštitu okoliša. Zakonodavac je želio postići ovim zakonskim nametom obvezu i odgovornost svakog prerađivača ili oporabitelja otpada postupanje i rad sukladno zakonskim propisima koji uređuju ovo pitanje kako bi se spriječila zagađenja i velika onečišćenja okoliša. Možemo reći kako je Republika Hrvatska usvojila propise Europske unije u nastojanju osmišljavanja dodatnih pravnih instrumenata koji će pitanje zaštite okoliša i gospodarenja otpadom zakonodavno urediti na način koji omogućava brži i uspješan prijelaz na model kružnog gospodarenja otpadom.

¹⁰ čl. 10. st. 3. Zakon o gospodarenju otpadom NN 84/2021

3. FINANCIJSKO JAMSTVO ZA ZAŠTITU OKOLIŠA

Na samom početku potrebno je istaknuti nadležnost tijela i administrativni slijed dokumentacije koju je zakonodavac propisao za svakog pravnog subjekta koji obavlja djelatnost gospodarenja otpadom. To su preduvjeti za posjedovanje police financijskog.

Kao što sam u samom početku istaknula polica financijskog jamstva kao instrument u svijetu osiguranja je novi oblik osiguranja koji se zakonodavno uvodi i uređuje u Republici Hrvatskoj po prvi puta 2019. godine sa dva zakonska akta Zakonom o gospodarenju otpadom i Pravilnikom o gospodarenju otpadom. Sukladno čl. 30 Zakona o gospodarenju otpadom prvi korak u zakonodavnoj regulativi za gospodarenje otpadom je obveza ishodačenja dozvole za gospodarenje otpadom koja je upravni akt i izdaje se na vremenski rok važenja od deset godina. Dozvolu za gospodarenje otpadom u obvezi je ishoditi svaka pravna ili fizička osoba (obrtnik) koja želi obavljati djelatnost gospodarenja otpadom. Kada je dozvola za gospodarenje otpadom izdana pravna ili fizička osoba (obrtnik) kojoj je izdana može započeti sa radom uporabe i zbrinjavanja otpada. Uz dozvolu za gospodarenje otpadom potrebno je izraditi elaborat o gospodarenju otpadom koji u sebi sadrži sve potrebne dokumente i nacрте kojima se dokazuje da su ispunjeni svi uvjeti za obavljanje postupka gospodarenja otpadom. Elaborat je sastavni dio dozvole za gospodarenje otpadom. Uz sve navedeno Zakon o gospodarenju otpadom čl. 36. propisuje financijsko jamstvo za gospodarenje otpadom koju je u obvezi ishoditi pravna ili fizička osoba-obrtnik za cijeli vremenski period obavljanja djelatnosti gospodarenja otpadom i godinu dana nakon prestanka obavljanja djelatnosti. Što je financijsko jamstvo?

Pravilnik o gospodarenju otpadom propisuje financijsko jamstvo kao instrument osiguranja koji se može izdati u obliku bankarske garancije ili drugog odgovarajućeg ekvivalentnog financijskog instrumenta. Ukoliko se financijsko jamstvo izdaje u obliku police osiguranja osiguratelj je dužan pribaviti određene podatke za izradu same police. Osiguratelj od pravne ili fizičke osobe (obrtnika) koji obavlja djelatnost gospodarenja otpadom mora pribaviti podatak o količini otpada koja se skladišti i prerađuje izraženu u tonama na određenoj lokaciji gospodarenja otpadom. Nakon prikupljenih podataka izrađuje se polica u kojoj se osigurani iznos izvodi iz izračuna sukladno Pravilniku o gospodarenju otpadom dodatak VIII :

FJ-iznos financijskog jamstva
N-ukupna količina otpada u tonama
TT-troškovi transporta po 1km za 1T otpada

TZO-troškovi zbrinjavanja otpada ili oparabe po toni
TS-troškovi skladištenja za period 90 dana po toni u eurima
1,2-faktor sigurnosti za povrat, zbrinjavanje ili uporabu otpada
Formula za izračun financijskog jamstva:
$$FJ = N \times (TT + TZO + TS) \times 1,2$$

Iznos koji se dobije izračunom ove formule određuje osigurani iznos police financijskog jamstva. Sa osiguranim iznosom po polici financijskog jamstva pravna ili fizička osoba koja obavlja djelatnost gospodarenja otpadom obvezuje se prema zakonodavcu isplatiti Republici Hrvatskoj navedeni osigurani iznos ukoliko bi on na bilo koji način bio onemogućen sanirati otpad iz okoliša.

Sadržaj financijskog jamstva određen je Pravilnikom o gospodarenju otpadom i u sebi treba sadržavati slijedeće podatke:

- naziv davatelja financijskog jamstva i naziv obveznika,
- podatak o lokaciji gospodarenja otpadom za koju se izdaje financijsko jamstvo sukladno navodu u Elaboratu ili prema zahtjevu za upis u Očevidnik sakupljača i oporabitelja,
- naziv tijela ovlaštenog za podnošenje poziva za plaćanjem financijskog jamstva,
- iznos financijskog jamstva,
- rok važenja financijskog jamstva sukladno Zakonu,
- napomenu da će davatelj financijskog jamstva na prvi pisani poziv tijela ovlaštenog za podnošenje poziva za plaćanjem financijskog jamstva uplatiti na račun Državnog proračuna Republike Hrvatske iznos koji se traži, ali ne viši od iznosa financijskog jamstva.

U slučaju potrebe da se financijsko jamstvo upotrijebi korisnik je Republika Hrvatska. S obzirom na sve navedeno potrebno je istaknuti svrhu i cilj ovoga instrumenta osiguranja. Svrha i cilj financijskog jamstva je sanirati moguću štetu koja nastaje kao posljedica nemara ili nesolventnosti pravne i fizičke osobe koja obavlja djelatnost gospodarenja otpadom i na taj način uzrokuje zadržavanje otpada u okolišu i zagađenje.

S obzirom na iskustva u dosadašnjoj praksi u primjeni police financijskog jamstva potrebno je u zakonodavni okvir uvesti strože nadzore u gospodarenju otpadom kao i potrebu da se po pitanju ovakvih instrumenata osiguranja jasnije i detaljnije odredi primjena ovoga instrumenta zbog situacija u praksi koje su ponekad složene i zakonski nedorečene. Od 2019. godine nemamo iskustva u primjeni ovoga instrumenta, prema službenim podacima Ministarstva zaštite okoliša i energetike polica financijskog jamstva nije se primijenila u praksi do

danas. Iz kuta gledanja od strane osiguratelja to je instrument osiguranja preventivnog karaktera koji će u budućnosti vrlo efikasno utjecati na zaštitu okoliša i njegovo očuvanje. Po prvi puta u svijetu osiguranja nastaje instrument osiguranja kojim se pridonosi zaštiti okoliša, te je i za same osiguratelje bila velika novina s obzirom na svrhu koju ima. U budućnosti će postojati potreba za sličnim instrumentima osiguranja koji će još više doprinijeti zaštiti okoliša i ispravnom gospodarenju otpadom. Kako bi to postigli potrebna je zakonodavna regulativa koja će to urediti kao i doprinos osiguratelja koji će to oblikovati u kvalitetan instrument osiguranja. S obzirom da je policia financijskog jamstva produkt zakonskih regulativa koje u Republici Hrvatskoj uređuju zaštitu okoliša i gospodarenje otpadom, te su one svoj temelj pronašle u pravnoj stečevini Europske unije potrebno je istaknuti kako je pitanje zaštite okoliša i gospodarenje otpadom Europska unija uredila u svojem zakonodavstvu.

4. ZAŠTITA OKOLIŠA I GOSPODARENJE OTPADOM U EUROPSKOJ UNIJI

Pitanje zaštite okoliša nije bilo jedno od ključnih političkih pitanja u sklopu europskih integracija. „Tek na Pariškom summitu 1972. godine šefovi država članica dali su potreban poticaj za konačan razvoj posebne politike okoliša.“¹¹ Prilikom pristupanja u Europsku Uniju zemlja članica mora uskladiti svoje zakonodavstvo sa europskim što ujedno uključuje i politiku zaštite okoliša. „Prva međunarodna konferencija koja je bilo isključivo posvećena pitanjima o okolišu održana je u Stockholmu 1972. godine, a na njoj je sudjelovalo 113 država i 19 predstavnika međunarodnih organizacija. Rezultat Stockholmske konferencije bio je stvaranje programa Ujedinjenih naroda za zaštitu okoliša koji je imao misiju voditi i poticati partnerstvo o brizi za okoliš te omogućiti nacijama i stanovništvu poboljšanje kvalitete života.“¹² Možemo reći da su ovo bili počeci promišljanja o važnosti pitanja za okoliša i stvaranje zakonodavnog okvira za zaštitu okoliša. Kada govorimo o zaštiti okoliša u Europskoj uniji ne možemo zanemariti Europski zeleni plan. „Europska komisija je 11. prosinca. 2019. godine u svojoj Komunikaciji Europskom parlamentu, Europskom vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija predstavila Europski zeleni plan.“¹³ Europski zeleni plan je nova strategija kojom Unija nastoji oblikovati prosperitetno društvo sa moderno - resursno konkurentnim gospodarstvom, a sa ciljem do 2030.

11 Duić, D., Čemalović, U. (2022), Zakonodavstvo zaštite okoliša i održivi ekonomski razvoj u EU, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku Pravni fakultet Osijek, str. 7

12 Krajnović A., Nekić B. (2014), „Politika zaštite okoliša u Republike Hrvatske nakon pristupanja Europskoj uniji“, *Tranzicija*, 16(34), str. 39-58

13 Šimović H., Budovinac F. (2023), „Sustav trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih plinova u Europskoj uniji: pregled i kritički osvrt“, *FISCUS*, 01, str. 1-16

godine smanjiti količinu emisije ugljika za 50% i ostvariti gospodarski rast bez upotrebe oskudnih resursa.“ Povećana upotreba fosilnih goriva dovelo je do porasta koncentracije ugljičnog dioksida u zemljinj atmosferi, to izaziva takozvani efekt staklenika, odnosno temperatura na zemlji raste-globalno zatopljenje.“¹⁴ Europska agencija za okoliš predvidjela je Strategiju za razdoblje 2021-2030. godine kojom želi osigurati podatke i znanje kako bi se što lakše suočili sa budućim izazovima i zahtjevima ambicioznih politika slijedom zahtjeva Europskog zelenog plana. „Da bi se osigurala održiva budućnost u političkim inicijativama, uključujući Europski zeleni plan potrebno je ostvarenje pet ključnih ciljeva:

- zaustavljanje gubitka bioraznolikosti i obnavljanje ekosustava,
- postizanje nulte neto stope emisija stakleničkih plinova do 2050. i klimatske otpornosti,
- ostvarenje cilja nulte stope onečišćenja za netoksični okoliš,
- ostvarenje resursne učinkovitosti u kružnom gospodarstvu,
- uključivanje održivosti u sve politike EU.“¹⁵

Glavni elementi Europskog zelenog plana koje treba istaknuti su slijedeći: klimatska akcija, čista energija i održiva industrija. Politika Europskog zelenog plana po svom pristupu može se smatrati dugoročnom strategijom koja ima tendenciju do 2050. godine postići ugljičnu neutralnost i veliki je test za Europsku uniju hoće li u tome uspjeti. Prva i najvažnija strategija Europskog zelenog plana je „od polja do stola“ temelj ove strategije je zajednička poljoprivredna politika Europske unije. „Od država članica traži se da osiguraju dostatnu i cjenovno pristupačnu hranu uz istodoban doprinos postizanju klimatske neutralnosti EU-a do 2050. te da osiguraju pravedan prihod i snažnu potporu za primarne proizvođače.“¹⁶ „Veliko značenje i doprinos donošenju propisa koji uređuju materiju gospodarenje otpadom u Hrvatskoj imali su temeljni europski zakonodavni okviri za područje gospodarenja otpadom. Kako je gospodarenje otpadom problem zaštite okoliša, ono zahtijeva prioritetno rješavanje i jedno je od najzahtjevnijih područja u smislu usklađivanja s propisima i zahtjevima EU.“¹⁷ „Najvažniji propis europske pravne stečine o otpadu nesumnjivo je Direktiva o otpadu iz 2008. Godine (Službeni list EU, L312/3).“¹⁸

14 Gongeta, S., Roša, A., Garvanović, D., „Zakonodavstvo zaštite okoliša u EU-izazovi utjecaj na gospodarstvo“, Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije, 23(46), 2020, str.8

15 Gudelj, I., „Europska agencija za okoliš (European Environmental Agency-EEA) Strategija za razdoblje 2021-2030“, Hrvatske vode, 29 (117), 2021, str.217

16 Duić, D., Čemalović, U. (2022), Zakonodavstvo zaštite okoliša i održivi ekonomski razvoj u EU, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku Pravni fakultet Osijek, str. 17

17 Drmić, A. (2011), „Upravno-postupovna regulacija u području gospodarenja otpadom“, Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave, 11(2), str. 489-506

18 Perkov, I. (2021), „Kritička analiza normativnog okvira o gospodarenju otpadom u Zagrebu i Hrvatskoj“, Socijalna ekologija: journal for environmental thought and sociological research, 30 (3), str. 395-425

Kada govorimo o zakonodavstvu Europske unije i regulativama koje uređuju pitanje gospodarenja otpadom potrebno je istaknuti Direktivu 2008/98/EZ o otpadu i Direktiva (EU) 2018/851 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018 o izmjeni Direktive 2008/98/EZ o otpadu.

Direktiva 2008/98/EZ o otpadu donesena 19. studenog 2008. godine značajna je za pitanje gospodarenja otpadom. Direktiva je imala cilj pomoći EU-u da se stvori svijest u društvu koje svoj otpad ponovno reciklira i na taj način smanjuje količine otpada. „Države članice trebale bi poticati odvajanje opasnih komponenti iz tijekova otpada, ako je to potrebno, kako bi se postiglo gospodarenje na okolišu prihvatljiv način.“¹⁹ Direktiva 2008/98/EZ o otpadu također ističe kako presudnu ulogu mogu imati ekonomski instrumenti u pogledu sprečavanja nastanka otpada i gospodarenja otpadom. Možda nismo svjesni, ali otpad može imati vrijednost kao resurs. „Ovom se Direktivom utvrđuju mjere za zaštitu okoliša i zdravlja ljudi sprečavanjem ili umanjenjem štetnih učinaka proizvodnje i gospodarenja otpadom i umanjenjem sveukupnih učinaka uporabe resursa te poboljšanjem efikasnosti te uporabe.“²⁰ Direktiva (EU) 2018/851 o izmjeni Direktive 2008/98/EZ o otpadu uređuje pitanje gospodarenja otpadom. „Gospodarenje otpadom u Uniji trebalo bi poboljšati i pretvoriti u održivo gospodarenje materijalima s ciljem zaštite, očuvanja i poboljšanja kvalitete okoliša, zaštite zdravlja ljudi, osiguranja razboritog, učinkovitog i racionalnog korištenja prirodnih resursa, promicanja načela kružnog gospodarstva, poboljšanja korištenja energije iz obnovljivih izvora, povećanja energetske učinkovitosti, smanjena ovisnosti Unije o uvoznim resursima te pružanja novih gospodarskih prilika i doprinošenja dugoročnoj konkurentnosti.“²¹ Direktiva utvrđuje nekoliko ključnih rješenja za gospodarenje otpadom: ističe učinkovitije korištenje resursa što bi rezultiralo smanjenim uvozom sirovina i omogućilo primjenu modela kružnog gospodarstva, predviđa sprečavanje nastanka otpada, jer je to najučinkovitiji način poboljšanja iskoristivosti resursa i smanjenje otpada u okolišu. „Promicanje održivosti u proizvodnji i potrošnji može značajno doprinijeti sprečavanju nastanka otpada.“²²

Direktiva (EU) 2018/851 o izmjeni Direktive 2008/98/EZ o otpadu također propisuje ciljeve za pripremu za ponovnu uporabu i recikliranje komunalnog otpada što je jedan od preduvjeta za brzi prelazak na model kružnog gospodarenja otpadom. „Među zemljama koje su najbolje ocijenjene jesu Austrija, Nizozemska, Danska, Njemačka, Švedska i Belgija, jer imaju najbolje razvijene sustave recikliranja, a odlažu manje

19 Ibid.

20 Direktiva 2008/98/EZ (poglavlje I. čl. 1.), Službeni list Europske unije, 2008, (15), sv.34

21 Direktiva (EU) 2018/851 (st.1.)

22 Direktiva (EU) 2018/851 (st.30.)

od 5% komunalnog otpada.²³ Direktive imaju za cilj osmisliti ekonomske i tehnološke načine smanjenja otpada i zagađenja za okoliš.

Temeljem ovih europskih Direktiva koje reguliraju pitanje zaštite okoliša i gospodarenja otpadom nastao je i razvijao se zakonodavni okvir Republike Hrvatske koji uređuje ista pitanja. Sličnosti koje se očituju u oba zakonodavstva očituju se u temeljnim ciljevima i načelima za zaštitu okoliša i gospodarenja otpadom. Također sličnost možemo pronaći u uvažanim politikama kao što je hijerarhija otpada koju smo u cijelosti prihvatili i primijenili u Zakonu o gospodarenju otpadom. Razlike se najviše mogu pronaći u nadležnostima ovlaštenih tijela što je prilagođeno našem zakonodavnom sustavu i dokumentaciji koja se ishodi kod djelatnosti gospodarenja otpadom u tom segmentu napravili smo prilagodbu kako bi naš zakonodavni sustav mogao podržati realizaciju propisanih normi.

4.1 Prakse gospodarenja otpadom u članicama EU

Svake godine u Europskoj Uniji nastane 2.2 milijarde tona otpada, od toga je 27% komunalnog otpada. Kako bi se smanjila količina otpada Europska unija usvojila je model kružnog gospodarstva sa ciljem do 2030. godine 60% komunalnog otpada reciklirati ili oporabiti. Ovaj cilj od 60% recikliranog ili oporabljeno komunalnog otpada već su postigle Njemačka, Bugarska, Austrija i Slovenija. Podaci iz 2021. godine kažu da je Republika Hrvatska imala 31,4% recikliranog komunalnog otpada. Kada govorimo o gospodarenju otpadom također je bitno uzeti u obzir i količinu komunalnog otpada koju svaka država članica proizvede. U većini zemalja članica Europske unije količina komunalnog otpada po stanovniku se povećala, ali se u Malti, Cipru, Španjolskoj i Rumunjskoj smanjila. Zemlje u kojima se količina komunalnog otpada po stanovniku povećala je Austrija, Luksemburg, Danska i Belgija što je pokazatelj kako bogatije zemlje proizvode više otpada po glavi stanovnika. Jedan dio proizvedenog otpada u Europskoj uniji izvozi se u zemlje koje nisu članice Europske Unije. Prema statističkim podacima Eurostata u 2021. godini EU je izvezla 33 milijuna tona otpada i to najviše u Tursku (14,7 milijuna tona otpada), Indiju (2,4 milijuna tona otpada) i Egipat (1,9 milijuna tona otpada). Cilj Europske unije je suprotstaviti se ilegalnom izvozu otpada i osigurati u zemljama odredišta ekološki prihvatljiv način upravljanja izvezenim otpadom. Kako bi se sa otpadom postupalo na ekološki prihvatljiv način potrebno je istaknuti instrumente za zaštitu okoliša koji direktno utječu na smanjenje i ispravnije postupanje sa otpadom.

23 Runjić-Sokele, M. (2012). „Gospodarenje komunalnim i plastičnim otpadom u Europskoj uniji“, Polimeri: časopis za plastiku i gumu, 33 (1), str. 33-35

5. INSTRUMENTI ZAŠTITE OKOLIŠA

„Usvojene politike zaštite okoliša provode se putem različitih instrumenata zaštite okoliša izbor kojih ovisi o specifičnostima svake države, odnosno o njezinim političkim, ekonomskim, socijalnim i drugim prilikama.“²⁴ Svaka država sama određuje koje će instrumente za zaštitu okoliša primijeniti u svome zakonodavstvu što ovisi za koju će se strategiju zaštite okoliša opredijeliti. Instrumente za zaštitu okoliša možemo svrstati u tri skupine:

Naredbodavno-nadzorni (regulacijski) instrumenti njih možemo definirati kao pravnu regulativu koja ima direktni utjecaj na zaštitu okoliša na način da se sankcionira nepoštivanje zakona, propisa i standarda. Do 1970. godine politikom zaštite okoliša dominirali su regulatorni instrumenti, ali sve složeniji problemi okoliša zahtijevali su nova rješenja koja se donose u obliku ekonomskih (tržišnih) instrumenata.

Ekonomski (tržišni) instrumenti to su instrumenti koji osiguravaju bolju kontrolu onečišćenja i imaju u sebi veći poticajni efekt za zaštitu okoliša. „Ekonomski instrumenti ne čine cjeloviti sustav koji bi uz zakone i provedbene propise osigurali sveukupnu, trajnu i učinkovitu zaštitu okoliša i osigurali održivi razvitak.“²⁵ U praksi poznajemo nekoliko ekonomskih instrumenata za zaštitu okoliša kao što su:

- Ekološke pristojbe (naknade, ekološki porezi i takse) to su državni nameti koji se određuju kao trošak i plaća se zbog onečišćenja okoliša. Razlikuje se od klasičnog poreza, jer je to prihod namijenjen troškovima zaštite okoliša.

Ekološki polog (depozit, kaucija) polog se polaže unaprijed u visini dodatne naknade na cijenu proizvoda potencijalnog onečišćivača. Polog će se vratiti proizvođaču ili potrošaču, ako je onečišćenje izbjegnuto ili ako se proizvod ponovno oporabi. „Kada je riječ o sustavu pologa i povrata u Hrvatskoj taj se sustav primjenjuje u maloprodajnoj i veleprodajnoj mreži za staklenu ambalažu napitaka (vode, vina, piva) određenih hrvatskih proizvođača na dobrovoljnoj osnovi.“²⁶

- Utržive dozvole to su dozvole kojima se može trgovati na način da zakonodavac izdaje određeni broj dozvola „prava na onečišćenje“ i dopušta trgovanje između različitih onečišćivača. Sustav utrživih dozvola funkcionira ustupanjem na način onečišćivači koji smanjuju

24 Herceg, N. (2013), Okoliš i održivi razvoj, Zagreb, Synopsis d.o.o.

25 Šverko, M., Črnjar, M., Šverko Grdić, Z., „Ekonomski instrumenti zaštiti mora od onečišćenja s kopna“, Ekonomski pregled, 57 (7-8), 2006, str.496

26 Kordej De Villa, Ž., Papafava, M., „Ekonomski instrumenti u politici zaštite okoliša-teorijska saznanja iskustva“, Privredna kretanja i ekonomska politika, 13(94), 2003, str.54

svoju emisiju prodaju svoje dozvole, a drugi onečišćivači ih kupuju i tako se razvija tržište „prava na onečišćenje“.

Subvencije javljaju se u obliku financijske pomoći kojom se smanjuju troškovi potrošnje ili proizvodnje roba i usluga. Subvencije se daju onečišćivačima kao oblik pripomoći kako bi lakše mogli prihvatiti nametnute ekološke standarde. One imaju važnu ulogu u ekološkom i gospodarskom smislu u tri ključna sektora: energetici, prometu i poljoprivredi. U praksi poznajemo slijedeće oblike subvencija kao što su dotacije, meki zajmovi i porezne olakšice. „Među subvencije koje stvaraju nepovoljni učinak na okoliš, odnosno na očuvanje prirodnih izvora, mogu se ubrojiti i novčani poticaji za ulov morske ribe i drugih morskih organizama (iscrpljivanje morskih resursa, a nije poznato stanje zaliha tih resursa) kao i oslobađanje plaćanja posebnog poreza na eurodizel-dizelsko gorivo za pogon poljoprivrednih strojeva i ribarskih plovila, koji onečišćuju okoliš.“²⁷

Ekološko osiguranje je noviji ekonomski instrument za zaštitu okoliša i za cilj ima preventivno osigurati rizik koji može nastati kao posljedica ekološke štete. Ukoliko nastupi ekološka šteta rizik plaćanja za nastalu štetu snosi osiguravatelj, a visina iznosa premije ovisi o mogućem riziku. Ekološko osiguranje djeluje na isti način kao i ostala osiguranja u konkretnom slučaju skuplja kapital osiguranika za osiguranje rizika i kasnije plaća za one osiguranike koji su prouzrokovali štetu. S obzirom na činjenicu da je osiguravatelju jako teško procijeniti rizik i visinu štete koja može nastati ova vrsta osiguranja za osiguravajuća društva nije primarna, stoga osiguravatelji vrlo često podižu premije osiguranja ili se povlače sa tržišta osiguranja sa ovim ekonomskim instrumentom. „Ekonomski stručnjaci koji se bave zaštitom okoliša preporučuju obvezno osiguranje za zaštitu okoliša za sve stvarne ili potencijalne onečišćivače.“²⁸

Dobrovoljni instrumenti (samoregulacijski instrumenti) to su ekonomski instrumenti koji na fleksibilniji način žele postići okolišno odgovorno ponašanje i potaknuti kompanije i industrijski sektor na poboljšanje njihove resorne učinkovitosti.

5.1 Primjeri ekonomskih instrumenata u EU

U Europskoj Uniji primjenjuju se različite vrste poreza na proizvode i predstavljaju dio državnog proračuna u koji se prihodovno slijevaju. Svaka država članica drugačije je uredila sustav poreza koji naplaćuje za neke od ovih proizvoda; kontejnere za hranu, PET, staklo, metale, baterije i akumulatore, papir, gume, plastične vrećice... U svim državama

27 Ibid, str.56

28 Herceg, N. (2013), Okoliš i održivi razvoj, Zagreb, Synopsis d.o.o., str. 375

članicama primjenjuje se porez na motorna goriva koji čini od 40% do 60% prodajne cijene motornih goriva, a zajedno sa porezima na prodaju ili registraciju motornih vozila čine više od 90% ukupnih ekoloških poreza. Kao jednu od članica možemo istaknuti Irsku koja je imala veliki uspjeh sa porezom na plastične vrećice, porez je uvela 2002. godine i ovim ekonomskim instrumentom smanjila potrošnju plastičnih vrećica za 90%. Druga zemlja koju možemo istaknuti je Nizozemska koja je veliki uspjeh postigla sa naknadom za veći udio hranjivih tvari u mineralnom gnojivu, porez na odlaganje otpada i porez na umjetna gnojiva zbog poteškoća u primjeni i utvrđivanju učinkovitosti. Također ovdje treba istaknuti Nizozemska proizvodi fosfatno gnojivo iz otpada, mulja iz kanalizacije i stajskog gnojiva na način da se struvit skuplja iz uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Za primjer također možemo uzeti Španjolsku područje Katalonije koji je uveo porez na odlaganje i spaljivanje otpada koji sadrži kriterije za povrat poreza. Katalonija je uredila sustav u kojemu naknade za obradu otpada moraju poštovati hijerarhiju otpada kako bi učinile odlaganje i spaljivanje otpada skupljim od recikliranja. Katalonsko zakonodavstvo potiče lokalne vlasti da unaprijede odvojeno skupljanje otpada (recikliranje), te na taj način odvraća od odlaganja i spaljivanja otpada, na način da odlaganje i spaljivanje miješanog otpada čini skupljim od odvojenog skupljanja otpada. Kada pogledamo statistike poreza na odlaganje otpada u Kataloniji iz godine u godinu je sve veći 2018. godine iznosio je 35.60 eura, 2019. godine iznosio je 41.30 eura i 2020. godine iznosio je 47.10 eura. Od nama susjednih zemalja možemo istaknuti Italiju javno poduzeće Contarina je uvelo program „plati koliko baciš“ ovim programom se potiče minimaliziranje nastanka otpada i potiče se kućno kompostiranje, sve djeluje po principu što je manje miješanog otpada to se manje plaća naknada za odvoz smeća. Svako domaćinstvo koje koristi kućno kompostiranje dobiva popust od 30% na varijabilni dio naknade koji se odnosi na broj skupljenih kanti za preostali otpad i otpad iz vrta. Kada promatramo za primjer Italiju treba istaknuti grad Milano koji je smanjio porez na otpad za tvrtke koje doniraju hranu dobrotvornim organizacijama. Također treba istaknuti kako je 2020. godine Italija uvela porez na plastičnu ambalažu za jednokratnu upotrebu koja se proizvodi ili uvozi u Italiju i na taj način je uvela fiskalne poticaje za recikliranje plastike. Ovdje treba istaknuti Finsku koja nam je najbolji primjer za povrat pologa kroz program DRS skuplja se staklo za ponovno punjenje, staklo za jednokratnu upotrebu, PET boce i limenke sa ukupnom stopom povrata iznad 90%. U Finskoj se sva ambalaža uspješno reciklira u novu ambalažu ili u sirovinu namijenjenu u nekim drugim industrijama. Sve zemlje članice koje smo naveli kao primjer pokazatelj su kako se pomoću ekonomskih instrumenata za zaštitu okoliša uspješno mogu postići rezultati koji proizvedeni otpad smanjuju, recikliraju ili oporabljuju.

6. ZAKLJUČAK

U razdoblju od posljednjih trinaest godina Republika Hrvatska je uložila velike napore u stvaranju preduvjeta za smanjenje postojećih i sprečavanje novih onečišćenja za okoliš kroz postupak usklađivanja postojećih propisa sa propisima EU. Zakonskim i podzakonskim aktima zakonodavac želi postići što bolji nadzor u provođenju mjera koje su propisane za zaštitu okoliša i postupka gospodarenja otpadom kao i edukaciju i informiranje svih korisnika na koje se odredbe primjenjuju. Europska pravna stečevina bila je temelj Republici Hrvatskoj za zakonodavno uređenje pitanja zaštite okoliša i gospodarenja otpadom što je rezultiralo Zakonom o zaštiti okoliša i Zakonom o gospodarenju otpadom kao dva najvažnija zakona koja reguliraju pitanje okoliša. Veliki iskorak dogodio se u svijetu osiguranja sa policom financijskog jamstva koja po prvi puta kao instrument osiguranja doprinijela zaštiti okoliša. U budućnosti će postojati sve veća potreba za sličnim instrumentima osiguranja, jer smo svjedoci velikih klimatskih promjena koje ostavljaju štetu ne samo po okoliš, nego i na čovjeka kao i na njegovu imovinu. Možemo reći da je pitanje zaštite okoliša cirkularno pitanje koje se lančano nadovezuje na zagađenje okoliša, globalno zatopljenje, ozonska oštećenja, klimatske promijene i u konačnici preživljavanje čovjeka u takvim uvjetima. Svatko od nas kao pojedinac ima priliku za bolje sutra postupajući savjesno i odgovorno prema prirodi i okolišu u kojemu egzistira.

Financial guarantee policy as a new insurance instrument for environmental protection

Summary: *A financial guarantee policy appears for the first time as an insurance instrument in Croatian legislation in 2019 in accordance with the Law on Sustainable Waste Management (OG, 94/13, 73/17, 14/19.)*

A financial guarantee is a bank guarantee or insurance policy issued by a bank or an insurer at the request of a client (collector, salvager).

The main purpose of the financial guarantee policy is the remediation of natural waste in case of insolvency of the legal entity (collector, salvager).

The goal of this insurance instrument is quality waste management. In the Republic of Croatia, waste management is regulated by the Law on Waste Management (Official Gazette 84/2021), which shapes the waste management system and regulates it in various ways, including a financial guarantee policy.

The Republic of Croatia has recognized the importance of preventive action through such insurance institutes, can we say the same for the European Union, where waste management is regulated by two important Directives.

Waste management in the European Union is regulated by Directive 2008/98/EC on waste and Directive (EU) 2018/85 of the European Parliament and Council amending Directive 2008/98 EC on waste. The directives aim to establish a legislative framework for waste management in the European Union, establishing the main principles of waste management in a way that does not have a negative impact on the environment or human health.

Environmental protection as the goal of every form of human activity led to a series of changes that were also reflected in insurance instruments. In this article, an attempt will be made to approach the importance of the financial guarantee policy as an insurance instrument and to make a comparison of how the Republic of Croatia, in relation to the European Union, regulates environmental protection through the legislative framework as well as through the forms of insurance we know.

In the future, there will be a need for other forms of insurance that will contribute to environmental protection, such as a financial guarantee policy. The need to regulate the legislative issue of environmental protection through insurance will grow over time due to the excessive number of natural disasters and large polluters.

Keywords: *financial guarantee policy, environmental protection, Waste Management Act, European Union, Directive 2008/98/EC on waste, Directive (EU) 2018/851 of the European Parliament and of the Council amending Directive 2008/98/EC on waste.*

Navedeni izvori i korištena literatura

Direktiva 2008/98/EZ o otpadu

Direktiva (EU) 2018/851 o izmjeni Direktive 2008/98/EZ o otpadu

Drmić, A. (2011), „Upravno postupovna regulacija u području gospodarenja otpadom“, Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave, 11(2)

Duić, D., Čemalović, U. (2022), Zakonodavstvo zaštite okoliša i održivi ekonomski razvoj u EU, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u

Osijeku Pravni fakultet Osijek

Gudelj, I., "Europska agencija za okoliš (European Environmental Agency-EEA) Strategija za razdoblje 2021-2030", Hrvatske vode, 29 (117), 2021, str. 217

Gongeta, S., Roša, A., Garvanović, D., „Zakonodavstvo zaštite okoliša u EU-izazovi i utjecaj na gospodarstvo“, Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije, 23(46), 2020, str.8

Herceg, N. (2013), Okoliš i održivi razvoj, Zagreb, Synopsis d.o.o.

Kemeter, D. (2013), „Održivo gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj“ ,U: Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Dragica Kemeter (ur.), Čakovec, Grad Čakovec

Kordej De Villa, Ž., Popafava, M., „Ekonomski instrumenti u politici zaštite okoliša-teorijska saznanja i iskustva“, Privredna kretanja i ekonomska politika, 13(94), 2003

Krajnović, A., Nekić, B. (2014), „Politika zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj nakon pristupanja Europskoj uniji“, Tranzicija, 16 (34)

Kučić Grgić, D.(2022), „Kvaliteta zraka u Republici Hrvatskoj“, Časopis kemičara i kemijskih inženjera Hrvatske, 71(1-2)

Perkov, I. (2021), „Kritička analiza normativnog okvira o gospodarenju otpadom u Zagrebu i Hrvatskoj“, Socijalna ekologija: journal for enviromental thought and sociological research, 30 (3)

Pravilnik o gospodarenju otpadom NN 106/2022

Runjić-Sokele, M. (2012), „Gospodarenje komunalnim i plastičnim otpadom u Europskoj uniji“, Polimeri: časopis za plastiku i gumu, 33 (1)

Ščedrov, O., Muratti, Z. (2008), „Pakiranje, ambalaža i zaštita okoliša“, Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini, 50 (3)

Šimović H., Budovinac, F. (2023), „Sustav trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih plinova u Europskoj uniji: pregled i kritički osvrt“, FISCUS, 01

Šverko, M., Črnjar, M., Šverko Grdić, Z., „Ekonomski instrumenti u zaštiti mora od onečišćenja s kopna“, Ekonomski pregled, 57(7-8), 2006, str. 496

Vasilj, A., Činčurak Erceg, B. (2016), Prometno pravo i osiguranje, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku Pravni fakultet Osijek

Zakon o zaštiti okoliša NN 110/2007

Zakon o gospodarenju otpadom NN 84/2021

www.eeb.org

www.kompost.hr